

Orests Silabriedis

Histēriskā sievietē vai tramvaja riteni pagriezienā?

Sarunājamies ar četriem jaunākās paaudzes klarnetistiem. Kārlis Catlaks (1989) ir Liepājas Simfoniskā orķestra klarnešu grupas koncertmeistara vietnieks. Mārtiņš Circenis (1984) ir Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra klarnešu grupas koncertmeistara vietnieks un Latvijas Nacionālās operas orķestra klarnešu grupas koncertmeistars. Guntis Kuzma (1983) ir Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra un *Sinfonietta Rīga* klarnešu grupas koncertmeistars. Raivo Lallo (1987) ir Profesionālā pūtēju orķestra "Rīga" koncertmeistars.

Orests Silabriedis: Vai klarnetistiem ir paaudžu sajūta?

Guntis Kuzma: Tagad mēs varam uzdot jautājumu – kura pašlaik ir jaunā paaudze? Agrāk vecākajiem mūziķiem bija skaidrs, kura būs tā jaunākā, savukārt tagad tas droši vien ir jautājums nevis par klarneti, bet par mūsu izglītības sistēmu un finansējumu sistēmai vispār. Es isti nezinu, vai būs nākamā paaudze... Piemēram, visā [Emīla] Dārziņa mūzikas vidusskolā ir viens klarnetists. Agrāk mēs bijām trīs, četri, varbūt divi vienā kursā. Tāda sajūta, ka mēs, šeit sēdošie, varētu būt noslēdzošā paaudze. Labi, brāļi Catlaki, kas mazliet jaunāki par mums, un... tad jau redzēs.

OS: Tas skan gandrīz kā rekviēms – labs sarunas sākums. (vispārēji smieklī)

GK: Ir jau vēl daži studenti, bet, tā kā ir atvērts tirgus un iespējama brīva ceļošana, viņi mācās un koncertē ārzemēs. Viņi var arī izlemt nepalikāt Latvijā.

Mārtiņš Circenis: Jā, tā ir tā skarbā realitāte.

OS: Bet tas neattiecas tikai uz klarnetistiem.

MC: Tas attiecas gandrīz uz visiem instrumentiem.

GK: Flauta un saksofons vēl turas popularitātes dēļ.

MC: Kādreiz tikai obojisti un fagotisti tā runāja, bet nu diemžēl arī mēs esam pie pūcēm un citiem aizsargājamajiem Sarkanās grāmatas dzīvniekiem.

Kārlis Catlaks: Runājot par Sarkanā grāmatu, tik tiešām situācija šobrīd ir tāda, ka klarnete kļuvusi par "reto" instrumentu. To var just, ja kāds no kolēģiem saslīkst, vai rodas nepieciešamība meklēt papildspēkus, atskaņojot darbus, kuros vajadzīgs lielāks klarnešu sastāvs, nekā ir orķestra rīcībā.

Raivo Lallo: Atgriezoties pie paaudžu jautājuma, Profesionālajā pūtēju orķestrī "Rīga" ir par mani jaunāki kolēģi, kas vairāk vai mazāk skatās uz mani, vēro, kā isti kas jādara. Un man ir zināma atbildības sajūta.

OS: Ja jau par pūtēju orķestriem – esam pieraduši pie žurnālistiskā štampa, ka klarnešu grupa pūtēju orķestrī ir tas pats, kas vijolu grupa simfoniskajā. Kā tu izturies pret šo salīdzinājumu?

RL: Godīgi sakot, neesmu par to aizdomājies. Savā ziņā ir līdzība, var saprast to, ka šīs grupas tiek salīdzinātas. Bet, ja ir runa par

pārlikumiem, aranžijas ir ļoti dažādas, un stīgu funkcija bieži vien tiek sadalīta uz visām instrumentu grupām.

OS: Mārītiņ?

MC: Dažreiz varbūt tembrāli bijusi nepieciešamība atdarināt, bet burtiskā veidā veikt stīgu funkciju – par laimi, nē.

OS: Kad vajag tembrāli atdarināt?

MC: Klarnete ir viens no retajiem instrumentiem, kas spēj iestiepties vijoles augšējos reģistros, tad jau arī kaut kāda līdzība brīžam veidojas.

OS: Tev, Gunti, skeptisks skats uz šo?

GK: Esmu saskāries tikai ar dažu diriģentu iztēli. Teiksim, lūgums nospēlēt šeit kā čella balsij. Mēdz gadīties, ka vajadzīga čella tembrālā sulība.

OS: Vai tas nenozīmē, ka ir zināma disharmonija un stīginstrumenti tiek uzskatīti par primāriem vai vērtīgākiem?

GK: Man liekas, ka pūšaminstrumenti ar to saskaras galvenokārt repertuāra dēļ. Augstvērtīga mūzika pūšamajiem ir uz abiem roku pirkstiem saskaitāma, turpretim vijoles repertuārs ir tik liels! – gan klasiskais repertuārs, gan mūsdienu mūzika, viss kas. Līdz ar to stīdzinieki vada savu mūžu, to visu mēģinot izspēlēt, kamēr mēs...

OS: Jūtaties apspiesti?

GK: Mums ir ļoti liela ietekme uz jauno mūziku, un protams, stīdzinieki uz to skatās mazliet skeptiski.

MC: Man patīk spēlēt jaundarbus galvenokārt šī iemesla dēļ. (*smiekli*)

GK: Turklāt vēl arī mūsdienu mūzikas novērtēšana ar laika pārbaužu! Mēs vienkārši nebūsim klāt, kad pa īstam atklāsies, vai tie gabali būs dzīvotspējīgi, vai nē.

OS: Kā latviešu komponisti papildina klarnetistu repertuāru?

MC: Guntis ir labi pastrādājis.

GK: Tā man ir sirdslieta kopš brīža, kad varēju sākt saukt sevi par profesionālu klarnetistu, respektīvi, kopš tā laika, kad varēju atskatīties uz to, ko komponists ir uzrakstījis. Ja man ir iespēja koncertos iekļaut jaundarbu, uzrunāju dažādu paaudžu latviešu komponistus. Pirms vairākām nedēļām pirmatskaņoju Romualda Jermaka tikko tapušo "Dūmu melodiju", drīzumā paredzēts spēlēt Marinas Gribinčikas jaundarbu klarnetei solo, Alvilis Altmanis uzrakstījis Klarnetes kvintetu, top Riharda Zaļupes Klarnetes koncerts, daudzi koncerti jau ir pirmatskaņoti.

OS: Kad Andris Dzenītis rakstīja savu *Drone* Profesionālajam pūtēju orķestrim "Rīga", viņš teica, ka negrib traktēt klarnetes kā stīginstrumentus un viņam būšot pavisam citādi. Vai tas izdevās?

RL: Domāju, ka izdevās. Ir jau tās sarunas, ka klarnetes pūtēju orķestri ir gluži kā stīgu grupa simfoniskajā orķestrī, bet īstenībā tā nav. Pūtēju orķestris ir pūtēju orķestris. Dzenīša darbs bija ļoti, ļoti interesants. Vajadzēja spēlēt pavisam citādā manierē. Nebija tipisko pasāžu, ko parasti raksta klarnetēm. Klarnete te bija instruments noskaņas radīšanai. Tas man patika.

OS: Kā ar komponistiem, kas nav klarnetisti? Alvilis Altmanis ir izņēmums, bet – vai nav gadījies paņemt notis un ieraudzīt brīnumus?

KC: Protams ir bijušas situācijas, kad, mācoties kādu jaundarbu, saprotu, ka uzrakstītais realitātē skan citādi, nekā autors iecerējis. Bet labums no jaundarbiem ir tas, ka iespējams sazināties ar komponistu un noskaidrot, ko viņš ir vēlējis. Tā var nonākt pie kompromisa starp tehniskajām iespējām un vēlmēm. Šādas diskusijas man arī palīdz izprast skaņdarba ideju un domu lidojumu.

MC: Komponisti, kas ir labi izglītoti, vienmēr cenšas atnākt un parunāties. Pie manis, piemēram, daudzkārt nācis Jānis Petraškevičs. Meklēju "ķērienus" tam, ko viņš vēlas teikt savā skaņu pasaulē. Tā bija arī tad, kad Jānis rakstīja savu lielisko *Darkroom*, kas bija domāts *Ensemble Modern*. Šī izcilā ansambļa mūziķi atzinīgi novērtēja viņa prasmi instrumentu pazīšanā. Un man tad arī bija prieks, ka esmu labi padarījis savu darbu.

OS: Labi, tas ir gudrs komponists. Bet nav taču tā, ka komponistam jāmeklē spēlēt katru instrumentu, kuram viņš komponē. Kādas pamatlietas jāzina, lai rakstītu mūziku klarnetei?

GK: Tas kurss, ko māca Mūzikas akadēmijā, ir gandrīz pietiekams. Gandrīz. Ir pieejama laba literatūra. Pēdējos trīs gadus Andris

Vecumnieks lūdz, lai es viņa kompozīcijas klases studentiem izstāstu un parādu, ko var un ko nevar darīt ar klarneti. To viņš pats tā izdomājis, jo literatūra gan ir laba, tomēr nepilnīga. Arī laiks virzās uz priekšu. Rimska-Korsakova grāmatā nosauktie neatļautie nošu savienojumi mūsdienās ir atļauti. Ir izgudrota aplikatūra.

OS: Kas būtu neatļauts?

GK: Pārsvārā visi iekrīt uz trilleriem – ir iespējamie un neiespējamie, kuri ir neērti spēlējami un skanēs neveikli.

RL: Galvenais, lai šie trilleri nenonāk līdz pirmatskaņojumam. Reiz man bija jāspēlē kāds jaundarbs, un bija tieši šī situācija. No vienas puses, tās neizspēlējamas vietas ir zināms dzinulis. Var teikt komponistam, ka tas nav iespējams, bet īstenībā, ja tā ļoti pacenšas, reizēm to var izdarīt.

OS: Ko tad izvēlēties – teikt vai censties?

RL: Es teiktu – šādu gadījumu ir 50 pret 50.

OS: Kā ar ceturtdaļtoņiem?

GK: Ceturtdaļtoņi un multiskaņas, jā. Tīmeklī ir viena interesanta mājaslapa, kurā viens klarnetists izliek savus atradumus, un viņš pamanījies atrast, kā nospēlēt gandrīz visus iespējamus ceturtdaļtoņus. Kaut kādā veidā izvilinājis tos no klarnetes un pat ierakstījis samplūs. Nezinu, cik viņš ilgi trenējies. Tas pats ar multiskaņām. Tajā lapā to ir vairāk nekā simt. Viņš, varbūt stundu pie mikroфона darbojoties, ir vienā brīdī uzķēris to. Vistrakākais, kad no multiskaņām mēģina dabūt harmonisku secību. To es izstāstu pašai

Guntis Kuzma

jaunākajai komponistu paaudzei, ka vēlams izvairīties no tā. Ja ļoti vēlas, var atnākt pie manis, Mārītiņa, Raivo, Egīla – mēs visi vairāk vai mazāk zinām jaunās tehnikas un varam palīdzēt.

OS: Kur uzzina to jauno?

MC: Pārsvārā tīmeklī. Bieži vien tie ir nepopulāri cilvēki, kas mājās fanātiski meklē šīs lietas un ik pa laikam nopublicē ko interesantu. Tālāk jau labas ziņas izplatās ātri.

GK: Mēs ar Mārītiņu vasarā bijām klarnetistu festivālā Itālijā, kur Latvijā pazīstamais klarnetists Ēriks Mandats pirmatskaņoja pats savu darbu, kurā 90% bija multiskaņas, un pārējās – ar ļoti īpašiem tembrēm. Neviens normālas skaņas nebija, bet uzbūra foršu gaisotni, bija īpaša tembrālā noskaņa. Mandats ir viens no tiem atzītajiem jauno tehniku meistariem. Profesionāļiem tas bija ļoti interesanti un patika arī cilvēkiem zālē.

OS: Tātad Mandats joprojām formā – sen neesam viņu šeit dzirdējuši.

MC: Klīst baumas, ka viņš nākamvasar būšot Rīgā.

OS: Vai jums patīkami un interesanti domāt par to, kāda ir klarnetes funkcija pasaules kārtībā, pasaules telpā, orķestrī? Ko es ar klarneti vēlos pateikt?

GK: Mazliet traucē akadēmiskā izglītība, jo, protams, es jau zinu, ko šis instruments dara partitūras faktūrā, kāda ir loma. No tā ir grūti aizbēgt.

MC: Mediķi iesaka klarneti astmatīķiem, tas daudz ko izteic.

RL: Klausoties daudz dažādas mūzikas un piedzīvojot krāsainus notikumus dzīvē, tu atrodi to, ko vēlies tagad pateikt un arī – kā to panākt.

OS: Man liekas, ja es būtu klarnetists, vēlētos spēlēt ļoti skaisti – klarnete taču skan ārkārtīgi skaisti!

MC: No tā nevajadzētu atturēties, tam ir jāļaujas, bet klarnetes skaņai ir arī citi aspekti.

KC: Piekritu Mārtiņam – noteikti jāizkopj arī pārējās klarnetes skaņukrāsu šķautnes. Nedomāju, ka vajag aprobežoties tikai ar skaisto. Mākslā, tāpat kā dzīvē, ir daudz krāsu un sajūtu, un skaists ir tikai sastāvdaļa.

GK: Man liekas, Karls Nilsens teica, ka klarnete var skanēt kā histēriska sieviete. Viņam ir Klarnetes koncerts ar pāris vietām, kurās viņš vēlēties to histērisko sievieti dzirdēt. Stravinskis ir salīdzinājis klarneti ar tramvaja riteniem, kas pagriezienā nokaucas.

OS: Tātad no klarnetes var izvilināt pietiekoši daudzveidīgas skaņas?

GK: Jā, var paklausīties Andra Dzeniņa Klarnetes koncerta sākumu. (*smieklī*)

MC: Tur maigums diez vai būs pirmais, kas nāks prātā.

OS: Kā jums katram notika sastapšanās ar klarneti?

RL: Vienkārši! Mamma lika spēlēt kaut ko, kas jāpūš. 6. vidusskolā muzikālais ceļš sākās, kad no 1. klasītes sāku apgūt pašus pamatus pie skolotāja Haralda Bārzdiņa. Konstatēja, ka man tomēr ir muzikālā dzirde, un vaicāja – ko tu gribi spēlēt. Zināšanu par pušaminstrumentiem nebija, tādēļ teicu, ka taurīti gribu spēlēt. Tādu tekstu es atceros. Tā arī tā taurīte aizgāja.

OS: Klarnete vairāk taču kā stabulīte.

RL: Jā, bet es vārdu atceros vārdu 'taurīte'.

tas man nepavisam nebija aicinājums – drīzāk zobu sāpes. Un tad lēnām, soli pa solim pie Gunāra Kļaviņa no 3. vai 4. klases.

KC: Mārtiņš pirmīt minēja medicīnas aspektu. Tad nu mans stāsts. Brālim Kristapam bērībā bija astma. Ārsts vecākiem bija ieteicis, ka viņam vajadzētu spēlēt kādu pušamo instrumentu, jo tas trenējos plaušas un palīdzot ciņā ar astmas lēkmēm. Man bija četri un brālim pieci gadi. Tādā vecumā, protams, to, kas ir vienam, vajag arī otram, turklāt divus mazus bērnus pieskatīt ir vieglāk, ja viņi atrodas abi blakus. Tā nu tikām aizvesti uz Dārziņa mūzikas skolu un nonācām pie pedagoga Gunāra Kļaviņa. Kamēr viens spēlēja, tīkmēr otrs spēlējās zem klavierēm ar mašīnītēm, pēc tam mainījāmies. Protams, vēl arī tas, ka klarnete uz mums abiem bija viena, tā bija lētāk. Pēc pāris gadiem brāļa astma bija pilnībā pazudusi, bet klarneti turpināja spēlēt gan viņš, gan es.

OS: Vingrināšanās – cik daudz, cik obligāta? Varbūt katram individuāli?

MC: Tas ir ļoti individuāli. Kā jau katram instrumentam.

KC: Obligāta gan, bet tik tiešām – katram savi paradumi. Līdzīgi kā sportā, kur ir daudz dažādu treniņmetožu, un ir jāatrod, kura der vislabāk.

RL: Individuāli, bet ar apakšpunktu – jo vairāk, jo labāk.

GK: Tas ir, ja gribi vienmēr būt formā.

OS: Kurš tad negrib?

GK: Ja nav kāds konkurss vai koncerts tuvākā pusgada laikā...

RL: Forma var būt dažāda, piemēram, vasaras forma. (*smieklī*)

MC: Protams, formai jābūt tādai, lai tu spētu veikt darba pienākumus, bet pienākumi jau arī mēdz būt dažādi. Teiksim, spēlei orķestrī pie ikdienas repertuāra varbūt nav vajadzīga tāda sagatavotība kā kādam lielam konkursam vai solokonzertu turnejai. Atbilstoši dzīves posmam tiek arī kārtotas darba stundas. Protams, ir neatliekami vingrinājumi, iesildīšanās, bet arī tas var būt ļoti individuāli. Zinu cilvēkus, kas nevingrinās un neiesildās, un nenotiek nekas sliktas. Bet ir arī tādi, kas bez tā nevar.

OS: Instrumenta sagatavošana darbam – kas tajā ietilpst?

GK: Mūsdienu klarnetei pārsvarā ir piecas daļas, bet ir arī daži viengabalaināki modeļi. Tā ļoti svarīgā detaļa ir mēlīte, un par to mēs vienmēr pārdzīvojam. Parasti sūdzamies – man šodien sliktā mēlīte. Nekad neesmu sastapis klarnetistu, kas teiktu – man ir ļoti laba mēlīte. Pārsvarā cīnāmies ar to, ka mēlīte ir sliktā. Ja koncertā kaut kas nav izdevies, mēģinām novelt vainu uz švako mēlīti.

OS: Tātad klarnetistiem tas ir tikpat traki kā obojistiem?

MC: Vienīgā atšķirība ir tā, ka viņi paši investējuši laiku, to mēlīti veidojot. Mēs lielākoties nopērkam gatavu.

OS: No kā gatavo klarnetes mēlīti?

MC: No niedres.

MC: Lielvalsts šajā ziņā ir Francija, kaut gan runā, ka arī franči iepērk no Dienvidāfrikas. Bet pamatā tā ir Francija.

RL: Bija arī plastmasas mēlītes, bet tās vairāk der treniņam, gammām pie spoguļa un tamlīdzīgi. Kaut gan – bija gadījums, kad kādā simfoniskajā orķestrī no Vācijas klarnetisti spēlēja ar *Nick* iemutņiem un Ležēra (*Légère*) plastmasas mēlītēm, un neskatoties nevarēja pateikt atšķirību – vai mūziķi lieto koka vai plastmasas mēlītes.

KC: Pats esmu spēlējis arī konkursus ar plastmasas mēlēm, neviens nekādu atšķirību nemanīja. Tomēr arī plastmasas mēlītes nolietojas un ar laiku kļūst sliktas. Un iesākumā ir jāatrod patiešām laba plastmasas mēlīte, tās arī mēdz būt dažādas.

GK: Tādas labi noder turnejās, īpaši, ja ceļo starp kontinentiem, jo klimata maiņas neietekmē plastmasu, un tās kalpo ilgāk.

OS: Cik garš ir niedres mēlītes mūžs?

GK: Divas trīs nedēļas, turklāt saudzīgā režīmā. (*Mārtiņš izvelk caurspīdīgu mēlīšu kastīti*) Redzi, Mārtiņam ir divpadsmit mēlīšu – viena no tām varbūt ir laba. (*smieklī*)

OS: No kā darināts pats instruments?

MC: Patlaban vērojamas jaunas tendences, un sāk izmantot arī visu ko citu, bet klasika ir melnkoks, rožkoks, buksuss un kokobolo no Āfrikas un Centrālamerikas.

Mārtiņš Cirčenis

GK: Mans stāsts ir līdzīgs Raivo stāstam, tikai dažus gadus agrāk. Arī man 6. vidusskolas 1. klasē konstatēja, ka ir muzikālā dzirde, gadu vēlāk pārcēla uz klasi ar mūzikas novirzienu. Atnācām ar mammu, mums iedeva mūzikas leksikonu, lai izvēlamies mūzikas instrumentu.

OS: Vismaz bildītes bija.

GK: Bildītes bija. Es neesmu no mūziķu ģimenes, gribēju spēlēt bungas, bet pilsētas dzīvoklī bija jādomā arī par kaimiņiem. Bet klarneti varēja savietot mazā kastītē, ērti ielikt mugursomā, varbūt pat grūtāk pazaudēt, un tā mēs palikām pie klarnetes. Arī es sāku savas mūziķa gaitas pie Haralda Bārzdiņa.

OS: Mārtiņ, tu gan nevarētu teikt, ka neesi no mūziķu ģimenes.

MC: Jā, to nu nevarēšu teikt. Mans tēvs bija klarnetists [Sigurds Cirčenis], mamma ir mūzikas skolotāja, līdz ar to es labi pārzināju instrumentus – gan kā tie izskatās, gan kā skan. Protams, neliela ietekme no tēva puses bija – man vienkārši patika, kā viņš mājās vingrinājās, patika repertuārs, skaņa. Es pats gan neatceros, bet vecmāmiņa šad tad atgādināja – es esot izmetis tādu frāzi, ka vēlētos spēlēt tādu pašu instrumentu kā tētis. Lai gan man sākumā lika pāris gadus būt par pianistu un es to arī kaut kādā limenī darīju,

GK: Man ir klarnete ne no koka, bet no koka pulvera, kas sapresēts ar limi. Firmai, kas to dara, ir patents, un ražošanas formula tiek slēpta. Tas ir visai praktiski, jo koks mēdz izplesties, pagriezties, it sevišķi tad, kad ieslēdz vai izslēdz apkuri. Mēs sakām – koks staigā. Man bija septiņas vai astoņas koka klarnetes, kas iepļisa. Tā mūždien ir problēma. Man tas nepatīk, taču ir klarnetisti, kas spēlē iepļisušus instrumentus, regulāri nes pie meistara un taisa ciet plaisas.

RL: Rakstot maģistra darbu, es pievērsos tieši šai tēmai. Gunārs Kļaviņš izstāstīja metodi, kā padomju laikos tika remontētas klarnetes, kad iepļisis koks. Meistars cauri klarnetei izurba caurumu un ar skrūvi aizvilka to ciet. Pašlaik labo ar oglekļa šķiedras diegiem.

GK: Pulvera klarnete nevar iepļist. Atceros dienu, kad pie šādas klarnetes tiku. Tolaik mācījies pie Ģirta Pāzes un viņam par to neko neteicu. Pirmoreiz nospēlēju, un viņš, domādams, ka tā ir koka klarnete, atzina, ka labs pirkums. (*smiekli*)

OS: Kā izvēlas instrumentu – iet uz veikalu un izmēģina?

MC: Tieši tā. Tikai sākumā vismaz jāzina brends, ko vēlies, arī modelis daudz maz. Ja kaut ko saprot no akustikas likumiem, tad katrs pats meklē, vai urbums būs šaurāks vai platāks.

OS: Kur meklē? Ne jau Latvijā...

MC: Fabrikās vai lielos instrumentu veikalos, kas jau izvēlējušies no milzmu daudz instrumentiem labākos un tad piedāvā saviem klientiem.

OS: Kur ir fabrikas?

GK: Es spēlēju franču instrumentu. Braucu uz Parīzi izvēlēties. Domāju, ka tas ir tā vērts. Mūsdienās pat nemaz nav briesmīgi jātērējas, ja laikus nopērk biļeti.

OS: Bijete ir viens, bet instruments jau arī kaut ko laikam maksā?

GK: Instrumenti, protams, maksā, un tomēr – labāk ir pašam aizbraukt, izvēlēties un būt pārliecinātam, ka tas tev patīk.

MC: Man bija ļoti līdzīgi. Ar operu 2005. gadā braucām uz Bordo, un tur, staigājot pa pilsētu, iegājām kādā mūzikas veikalā. Pamēģināju vienu, otru, trešo un jutu, ka viens no tiem instrumentiem ir tiešām labs, nevis tikai vienkārši veikala instruments. Tā soli pa solim...

OS: Lūdzu piedošānu, bet prātā nāk Harija Potera skolasbiedri un burvju ziņļa izvēlēšanās. Vai to savu instrumentu vienkārši sajūt?

MC: Ir pamatlīetas, ko mēs visi pārbaudām, kad ejam meklēt jaunu instrumentu. Pirmais – vai normāli “pūšas”.

OS: Vai tad var pretoties?

MC: Jā, dažiem instrumentiem ir milzīga pretestība. Lielākoties koka instrumentiem.

GK: Tas ir līdzīgi kā ar vijolēm – meistaram var būt viena skanīga, cita nē. Varbūt tas no koka atkarīgs – kaut kāds spriegums, tādas iekšējas dimensijas.

RL: Pretestība varbūt ne vienmēr ir slikta. Ir, piemēram, arī tādi instrumenti, kuriem pretestības nav vispār, tu jūti, ka tas instruments, latviski sakot, izļurkājies. Pretestība dod tādu kā sulu, gaļu klāt. Apjomu.

MC: Tas ir individuāli – kā kuram patīk. Otrais, ko parasti skatās, ir intonācija. Vai nu instruments, tā sakot, “štimms”, vai nē. Un ir dīvaini – tie, kas labāk skan, lielākoties ir intonatīvi neprecīzāki.

OS: No kā atkarīga skaņošanās? Klarnetē starp detaļām kaut kāda nesaderība?

MC: Klarnete jau pašos pamatos tiek taisīta ar kompromisiem.

GK: Šī instrumenta būvniecība simt gadu laikā faktiski gandrīz nav mainījusies. Varbūt kādi toņcauruma konusiņi, kāds jauns urbums parādījies, bet uzbūve kopš [Teobalda] Bēma reformas [tātad kopš 19. gadsimta vidus] joprojām tā pati.

OS: Nemainās tāpēc, ka nevajag, vai tāpēc, ka neviens neko nav atradis?

GK: Pazīstu Zviedrijā kādu cilvēku, kurš pašreiz būvē jauna tipa klarneti. Cerams, februārī mēs uzzināsim, kas viņam sanācis. Varbūt pasaule tiks pārsteigta ar jaunu instrumentu. Jā, kā Mārtiņš teica, klarnete ir kompromiss – lai labi izklausītos, jāmeklē kompromiss starp intonāciju un skaņējumu. Labojot intonāciju, dažas skaņas mēdz mazliet tā kā pieņākt un vairs neskan tik dzidri un tīri.

OS: Cik daudz pats spēlētājs var kontrolēt intonāciju?

MC: Pats var izdarīt daudz, bet spēlēšanas ātrumā tam bieži nav laika. Jāizvēlas – vai nu es labošu kļūdas, vai arī uzticēšos tam, kas ir, toties zināšu, ka vērīgāka auss vai mikrofons, kas atrodas ļoti tuvu, uztvers sīkas nepilnības.

KC: Intonācija ir ļoti daudzu spēles aspektu rezultāts. Gaisa spiediens, kakla pozīcija, mutes tilpums, mēles novietojums, lūpu spriegums un daudzi citi faktori, kā arī vēl, protams, pati klarnete. Un ne vienmēr visiem der visas klarnetes. Piemēram, nesen ar kolēģi paeksperimentējām. Parasti mums abiem ar intonāciju nav nekādu problēmu, bet, kad apmainījāmies ar instrumentiem un mēģinājām spēlēt gammu unisonā, rezultāts bija graujošs – intonācija atšķīrās par ceturtdaļtoni! Apmainoties atpakaļ, viss bija pa vecam – intonācija ideāla. Sapratām, ka mums kardināli atšķiras skaņas veidošanas fizioloģija.

RL: Pūtēju orķestri “Rīga” tikko nopirka jaunus *Yamaha* instrumentus. Tos izvēloties, maniju ļoti minimālas intonatīvās problēmas. Ir tas, ko runā abi kolēģi par skaņas tembrālām atšķirībām reģistru ziņā. Mēdz būt notis, kas noteiktā reģistrā skan kaut kā pilnīgi citādi, izlec no kopējā skaņējuma, bet intonatīvi tās ir praktiski perfektas. Tas ir laika un prasmes jautājums, cik ilgā laikā var attīstīt tās neskanīgās notis.

GK: Tas ir jautājums arī par vingrināšanos – cik kurš iegulda darbu. Šo izlecošo skaņu dēļ mums liela problēma ir laba *legato* spēle. Savienojot vienu skanīgo ar otru neskanīgo, veidojas bedre, tāpēc mēs stundām trenējam vienu savienojumu, kamēr tas sanāk.

OS: Tātad instruments ir arī jāiedīda?

KC: Es gan teiktu, ka jāiedīda ir pašam sevi – jāpierod pie instrumenta un jāmacās kompensēt tā trūkumus.

OS: Vai mūzikas vispār un citu klarnetistu klausīšanās ierakstos palīdz?

RL: Noteikti palīdz jebkādas mūzikas klausīšanās – runāju gan par vokālo, gan jebkura cita instrumenta spēlētu mūziku. Priekšstatu par to, kāda skaņējuma virzienā vēlies iet, bieži vien tu veido tieši no ierakstiem.

GK: Cenšos vairs neklausīties klarneti. Savulaik esmu to ļoti daudz

un fanātiski darījis. Man kā māceklim, protams, bija savi meistari, savi favorīti. Agrākas jaunības dienās tādi bija franču klarinetisti Filips Kupērs un Pols Mejērs, noteikti arī Sabine Meijere. Vēlāk aizrāvos ar [zviedru klarinetista] Martina Fresta skaņu. Tomēr, ļoti daudz klausoties, vienā brīdī vari neviņus sākt kopēt. Tas nav slikti studiju gados – tu klausies un analizē, kā meistars panāk to vai citu rezultātu. Taču vēlāk tomēr ir jāatrod sava individuālā pieeja.

MC: Pilnīgi piekritu. Arī man bija savi favorīti, bet – kas ir jocīgi? – favorīti sāk mainīties pēc tam, kas tu viņus dzirdi “dzīvajā”.

OS: Pārsvārā uz vilšanās pusi?

MC: Kā kurā gadījumā. Teiksim, Pols Mejērs ir viens no tiem, kas gan agrāk bija, gan tagad ir tāds, kāds nu viņš ir – tipisks franču mākslinieks ar tipisku franču skaņu. Vienam patiks, citam nē, bet viņš nenoliedzami ir viens no izcilākajiem klarnetes spēles meistariem.

OS: Ir taču arī jaunāki slaveni klarnetisti par Martinu Frestu, kas dzimis 1970. gadā?

MC: Ir. Patlaban nāk daudz jaunu un spēcīgu klarnetistu. Piemēram, Krievijas mūziķi nāk tirgū. Viņi visi, protams, mācās pie

Sabīnes Meijeres Libekā. Viņa ietekmē kopējo tendenci Eiropā, arī būdama konkursu žūrijās.

GK: Varam jau atcerēties, ka konkursi lielā mērā ir mafijas jautājums. Protams, ir jābūt izcilam mūziķim, lai uzvarētu. Sabine Meijere – tas ir viens klans. Skatoties konkursu rezultātus, var redzēt, ka lielus panākumus gūst Fransuā Bendas audzēkņi un amerikāņu Čārlza Nīdika (*Neidich*) skolas pārstāvji. Nīdiks pats vairs gandrīz nespēlē, vairāk diriģē, arī raksta grāmatu par klarneti un izstrādā jaunu metodiku jeb vingrinājumus, reducējot lieko un atstājot kodolu. Viņam ir milzīga pedagoģiskā pieredze, līdz ar to viņš zina, kādi ir labākie vingrinājumi, kas patiešām attīsta to vai citu spēles aspektu un nav lieka laika izšķērdēšana.

OS: Kādi ir klarnetes spēles vingrinājumi?

MC: Viss atkarīgs no tā, ko kurā brīdī gribam uztrenēt.

RL: Ir bezgalīgi daudz iespēju. Viss sākas ar garajām skaņām, tu

pūt un klausies, kas no tās klarnetes nāk ārā. Garā skaņa veido elpošanu un skaņas tembru. Seko dažādi artikulācijas vingrinājumi, pirkstu veiklības vingrinājumi, reģistru savienošana, intervālu savienošana, skaņas aizsākšanas.

GK: Dinamika, tembrālās nokrāsas.

OS: Vai mēlīti un iemutni klarnetists maina atkarībā no tā, vai jāspēlē kameramūzika vai solo ar orķestri?

GK: Es tā daru – gatavoju mēlītes attiecīgam iemutnim, ja tuvojās simfoniskā orķestra koncerts. Cita mēlīte jāliek uz Mālera simfoniju vai kādu Riharda Štrausa darbu, kur jātiek pāri orķestrim. Ja Brāmsa sonāte ar klavierēm, tas atkal ir cits stāsts.

RL: Tā ir. Katrs ekipējums ir ar savu mērķi – vai vari atļauties vairāk brīvības, spēlējot solo vai kameransambli, savukārt orķestra iekšienē jāparāda citas kvalitātes.

KC: Jā, ekipējums ir jāpielāgo atskaņojamajam skaņdarbam.

OS: Kā ar klarnetes skaņu dažādu pasaules reģionu orķestros?

GK: Līdzīgi kā stīginstrumentiem, skanējuma dažādība pasaulē mazinās. Agrāk varēja no ieraksta pateikt – tas no franču skolas, tas no Amerikas, tam skandināvu vai krievu piegājiens. Tagad tas ir sarežģīti.

RL: Globalizācija!

MC: Vai arī metodika ir tik skaidri uzrakstīta, ka nevar pārprast. Un beigu beigās visi vēlas vienu un to pašu gan no skaņas, gan no spēles dikcijas viedokļa.

OS: Tie būtu pēdējie desmit divdesmit gadi. Kā pirms tam?

MC: Franču un vācu klarnetes bija viegli atšķirt: vācu klarnete skanēja tumšāk un ar sīkāku skaņu, bet franču klarnete vienmēr ir gaiša.

GK: Francūži spēlēja ar atklātu vibrato. Klarnete it kā skaitās *non vibrato* instruments, bet francūžiem bija atklāts vibrato. Tā ir gaumes lieta.

MC: Francūs ar angļiem ir viegli sajaukt, jo gan franči, gan angļi spēlēja ar vibrato. Tik vien, ka angļiem kādreiz bija raksturīga milzīga skaņa bez centra, tomēr tagad viņi tā vairs nespēlē. Amerikāņiem vienmēr bijusi raksturīga spoža spēle. Ļoti raksturīgs ir metālpūšamo skanējums, bet visvieglāk amerikāņu orķestrus atpazīt pēc obojām. [LNSO obojists] Egils Upatnieks stāstīja, ka 50. gados no Francijas uz Ameriku aizsūtīja kādu franču studentu, lai tas pilnveidotu obojas skolu Amerikā. Un – aizsūtīja nevis labāko, bet tādu, no kura gribēja tikt vaļā. Viņš amerikāņu obojas skolu uzbūvēja ačgārnī, tādēļ arī obojai ir nazāls, krietni spalgāks skanējums.

OS: Kā ar klarnetistu slavenajām īpašībām – tie esot sevišķi uzņēmīgi cilvēki, ar lidera ambīcijām?

GK: Latvijā tas, šķiet, tā ir.

OS: Citur nav?

MC: Es gribētu par mūziķiem kopumā teikt, ka mūziķis nevar būt lēns, smagnējs cilvēks. Viņam nepieciešama zināma reakcija, prāta asums.

OS: Tu tagad novirzījies no klarnetistiem.

RL: Ir diezgan daudz klarnetistu, kas dodas izglītoties par diriģentiem, strādā politikā un vada skolas.

OS: Kuri klarnetisti mums vada skolas?

MC: Juris Kaufelds [Dārziņskola], Haralds Bārdziņš [Rīgas 6. vidusskola], Valts Fricsons [Bauskas mūzikas skola], Guntars Zvejnieks [Siguldas mūzikas skola]. Gan jau vēl ir.

OS: Bet skaidrojums nav vajadzīgs, ja?

RL: Katrs mūzikas instruments savā veidā tomēr ietekmē cilvēku. Frekvences, kas tiek saņemtas katru dienu...

KC: Laikam jau ne tikai frekvences. Katra instrumenta apguve noteikti attīsta dažādas cilvēka īpašības, faktiski, īpašību kopumu. Domāju, ka klarnetes spēles apgušana attīsta individualitāti un spēju būt liderim, uzņemties iniciatīvu, bet tajā pašā laikā arī koleģialismu un spēju iekļauties kolektīvā, jo tomēr visiem mums pamatdarbs ir orķestri.

GK: Zinātnisks pētījums, cik zināms nav veikts. Bet jāpiekrīt, ka mums ir tāds zīmogs – klarnetisti kļūst par lideriem. Un tad nāk nākamā paaudze un domā, bet kur tad es liderēšu? 🎷